



Михайло ГЛУШКО

## ДОПОМІЖНІ ГОСПОДАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ НАСЕЛЕННЯ СТАРΟΣАМБІРЩИНИ

На основі польових етнографічних матеріалів розглядаються способи праці і технічні засоби традиційних допоміжних занять — рибальства та мисливства. Дослідження охоплює сучасний Старосамбірський район Львівської області, південні терени якого належать до етнографічної Бойківщини, а північна смуга — до Надсяння.

**Ключові слова:** етнологія, традиційне рибальство, мисливство, способи і засоби праці, Бойківщина, Надсяння.

© М. ГЛУШКО, 2014

ISSN 1028-5091. Серія історична. № 2 (116), 2014

Паралельно з основними видами щоденної виробничо-господарської діяльності (хліборобством і скотарством) помітне місце у житті мешканців Старосамбірщини посідали допоміжні заняття, зокрема, мисливство і рибальство. Цей край цікавий тим, що його територією протікає Дністер, води якого поповнює Стрвяж та інші притоки. У минулому терени Старосамбірщини покривали також значні лісові масиви, де водилися різні звірі. Принаймні в середині XVI ст. був проект регулярного сплаву лісу по Дністру й будівництва нижче Старого Самбора спеціального лісоскладу [7, с. 12]. Тоді ж обов'язком кожного мешканця групи сіл басейну ріки Стрвяж (Лопушниці, Бандрова, Стебника, Устриків, Старяви та ін.) був спуск по одній колоді до тартака на Стрвяжі ([7, с. 135, 137, 139] та ін.). Інакше кажучи, тривалий історичний період умови для заняття рибальством та мисливством були тут досить сприятливими.

На жаль, українських етнологів цікавили ці види заняття поки що мало. Особливо відчутний брак у науковій літературі первинного етнографічного матеріалу, без якого важко робити певні узагальнення і висновки, зокрема й стосовно історичних етапів їхнього розвитку. Зважаючи на такий стан, автор запропонованої розвідки спеціально зайнявся виявленням і фіксацією відомостей про відповідні галузі господарської діяльності місцевих автохтонів у минулому. Щоправда, забігаючи наперед, зазначимо: багато першоджерел, передовсім тих, що стосуються духовної сфери рибальства та мисливства населення Старосамбірщини, пов'язаних з ними народної звичаєвості та обрядовості тощо, сучасні інформатори вже забули, тобто вони втрачені для української традиційної культури назавжди.

Спершу розглянемо рибальство, яке на початку XX ст. вже відзначалося значним комплексом народних прийомів і технічних засобів. Під час цього заняття селяни часто орієнтувалися на поведінку конкретного виду риби в ту чи іншу пору року і в певний час доби, а також на різні природні ознаки. Так, найсприятливішим для рибальства вважається ранок — у проміжку від сходу сонця до 8—9 години. За твердженням інформаторів, багато риби можна також зловити напередодні грози, що вони охоче підкріплювали конкретними даними з історії особистого заняття рибальством. І все ж, улов залежав передусім від снастей та способів їх застосування.

Найдавнішим за походженням способом рибальства був вилов риби руками, чим займалися переважно діти. В жарку літню пору, переважно у Спасівку, чоловіки і підлітки «печерували» — ручним способом ловили ляща, щуку, марену та інших прісноводних хижаків ([1, арк. 38, 45; 2, арк. 2, 4, 5, 7, 12] та ін.). Рибу і раки ловили руками також у сусідніх Турківському (с. Жукотин) [9, с. 23] та Лиському (с. Волосате та ін.) [13, с. 16; 16, с. 22] повітах. Як відомо, в цю пору названі й інші види іхтіології ховаються в затінку (під коріння дерев, під камінням, у вимитих ямах — «печерах»), звідки їх можна дістати руками, занурившись у воду. Сприятливим місцем для ловлі риби руками була також акваторія «порогів» — штучних дерев'яних споруд заввишки приблизно 0,5 м кожна і на відстані до 8 м одна від одної, які зводили поперек водної артерії задля регулювання її русла [1, арк. 17; 2, арк. 2, 5, 7].

Серед снастей індивідуального користування найпоширенішою у досліджуваному краї була вудка. Особливо популярною серед місцевих жителів вона стала відтоді, як іншими засобами рибалити заборонили. «Вудка» (села Библо, Великосілля, Підмостичі, Топільниця, Трушевичі, Чаплі та ін.) чи «вертка» (с. Терло) складалася з трьох основних частин: вудилища («патака», «вудилища», «вудильця»), мотузки і власне вудки («жилки») з металевим «гачком» [1, арк. 17 зв., 38, 46, 50, 53]. Вудилище традиційно виготовляли з прямої і тонкої ліщини завдовжки до 6 м. До Другої світової війни «жилкою» слугував кінський волос, який висмикували з хвоста. Міцнішим вважався білий волос, бо зроблена з нього снасть була надійнішою під час рибальства. Кілька кінських волосин сплітали разом і зв'язували за допомогою спеціального вузла з мотузкою, а останню прив'язували до вудилища. Ще у 1960-х роках гачки не лише купляли, а й робили самотужки із залізного дроту або «графки». Поплавком слугувало гусяче пір'я з крила домашнього птаха, суха оброблена кора із верби, корок, тягарцем — шматок олова. Часто тягарця не використовували зовсім. Наживка залежала від виду риби, яку хотіли зловити, зокрема, для хижаків на гачок нанизували черв'яків («дощанки»), польові «коники» чи мухи. Плотву ловили також «на хліб» (с. Головецько) [1, арк. 24].

Серед рибальських засобів індивідуального користування на увагу заслуговує передусім рухома пастка, яку місцеві жителі називають «саком» (села Березів, Библо, Комаровичі, Підмостичі, Чаплі та ін.) чи «сакулею» (села Великосілля, Дешичі, Терло, Чаплі). Виготовляли цю снасть із сітки («полотна»). За формою вона нагадувала конус зі широким вхідним отвором (до 2,0 м) та глухим вершком ззаду («матнею»). Її основою слугував дерев'яний «круг», до якого кріпили «полотно» та жердину-ручку завдовжки 2—3 м [1, арк. 38, 45, 53, 56, 62; 2, арк. 2, 5, 7, 17].

Під час повеней, паводків і льодоходу, коли риба прибивається до берега, ловили її за допомогою «черпака» (села Березів, Головецько, Дністрик) або «хватки» (с. Топільниця). Це була зв'язана із ниток на зразок конусоподібного мішка сітка різної довжини (до одного метра), вхідну частину якої прив'язували до півкруглої «дуги» («кабука»). Кінці останньої з'єднувала міцна горизонтальна мотузка завдовжки 0,5 м. «Дугу» своєю чергою кріпили до довгої жердини-ручки з вилкоподібним кінцем [1, арк. 17 зв., 24, 25, 53, 56]. «Черпак» як снасть використовували також риболови Турківщини [9, с. 23, 25 (рис. 2)] та басейну ріки Сян [3, с. 127; 16, с. 22].

За методом застосування схожий «павук», який набув значного поширення в деяких прирічкових селах у наш час. Основу цієї пастки становлять дві довгі (до двох метрів) «дуги», з'єднані навхрест посередині. До їх кінців прив'язують кінці квадратної сітки (1,5 x 1,5—2,0 x 2,0 м) — «полотно». До місця з'єднання дуг кріплять довгу масивну жердину, за допомогою якої знаряддя праці опускають з берега у воду, і, протримавши його певний час, різко піднімають угору [1, арк. 25]. Позаяк краї сітки підносяться швидше, ніж середина, то риба і затримується на ній. За твердженням інформаторів, такою снастю найкраще ловити в пору повноводдя річки, коли мутна вода і швидка течія змушують рибу прибиватися до берега.

Конструкцію дещо іншого «павука», який використовували рибалки с. Мшанець, свого часу (1904 р.) докладно описав І. Франко. «Павук [...] роблять так: до дерев'яної палиці завдовжки 2 або 3 м та завтовшки з міцну хмелеву жердку прикріплюють на товстшому кінці навхрест дві рівні міцні дерев'яні палички близько 60 см завдовжки, які

утворюють рівнораменний хрест. До чотирьох кінців цього хреста міцно прив'язують кінці квадратної сіті, яка напроти кінця палиці злегка провисає. Цією сіткою ловлять у каламутній воді рибу так: рибалка, стоячи на березі, занурює сітку у воду таким чином, що два кінці впираються у дно ріки й утворюють здуту сітку. Тепер рибалка тягне, наскільки це дозволяє йому кам'янисте дно ріки, з допомогою жердини сіть до себе, і риба, що при такому стані води звичайно шукає захисту при березі, залишається в сіті» [15, с. 96—97].

Серед населення Старосамбірщини були й конструктивно досконаліші та функціонально раціональніші види риболовних снастей, ніж описані вище. Зокрема, до таких належав сітчастий «ятер» конусоподібної форми (с. Головецько). Його основу становили декілька дерев'яних «обручів» діаметром 50—60 см кожний. По периметру їх з'єднували поздовжні палки, які у хвостовій частині снасті зв'язувалися разом. На підготовлений каркас натягали «полотно», залишаючи відкритим вхід. Тут до переднього «обруча» кріпили конусоподібну перегородку з невеликим отвором, що давало змогу проникати рибі всередину пастки, але перешкоджало їй повертатися у зворотному напрямку. Загальна довжина снасті сягала до 1 м. Пастку ставили в стоячу водойму на карасів, линків, окунів, щук, миньків та інших риб. Серед старожилів збереглися відомості також про те, що в минулому перегороджували «тихі місця річки», де ставили «ятер» [1, арк. 24].

Побутувала на Старосамбірщині також верша — «кіш» (с. Терло), «ліска» (с. Головецько), джерела якої археологи датують уже епохою мезоліту [8, с. 112]. Якщо точніше, то виготовляли цю снасть із лозових прутів-однолітків або з ялинового коріння завдовжки 1—1,2 м та діаметром отвору в середньому 40—50 см, через який проходила риба. Через цей же отвір рибу виймали (висипали) після улову [1, арк. 23, 24, 44]. Справа в тому, що хвостова частина карпатської верші, на відміну від польської [5, с. 25—26], сягала до 80 см завширшки і була приплюснutoю, що зумовлював спосіб її розміщення і кріплення у водоймі. Зокрема, «кіш» («ліску») примощували у протічному місці річки «головкою» (отвором) проти течії та обкладали його з обох боків камінням. Особливо закріплюва-

ли хвостову частину, щоби снасть не попливла за водою. Інколи з метою підвищення ефективності рибальства у руслі ріки зводили з каміння невелику гребельку, в якій для пастки залишали отвір, де її примощували в горизонтальному положенні (с. Головецько) [1, арк. 23—24].

У селі Вілюничі використовували «кошик» на зразок колишнього шкільного каламаря. Снасть примощували у воді, а щоб вона не спливала, кидали всередину який-небудь тягар. Приманювали рибу за допомогою хліба, куски якого клали також усередину цього засобу [1, арк. 65].

У минулому в дослідженому автором краї побутував також один із найдавніших за походженням способів рибальства — за допомогою металевих остей («вил», «штиків») і соснових «смолярів», який, на жаль, старожили-інформатори пам'ятають лише в загальних рисах. Як стверджували вони, «ості» із заліза робили сільські ковалі на замовлення. Це був вилкоподібний пристрій з трьома і більшою кількістю «зубів», кожний з яких унизу мав з одного чи обох (середній «зуб») боків борідку-задирку. Закріпивши металеву частину знаряддя праці на дерев'яну палицю, ним і протикали рибу [1, арк. 17 зв., 46; 2, арк. 2, 5, 7]. Стосовно соснових «смолярів», то старожили вже не змогли повідомити конкретної інформації про технологію їх заготівлі. Відомо лише, що за допомогою цього освітлювального засобу «приманювали» рибу у вечірню та нічну пору. З цієї ж метою використовували його і лемки [16, с. 22].

На мілководді Дністра ловили рибу також за допомогою хлібного корита. Зокрема, посудину, в якій зберігалися рештки тіста, примощували в руслі ріки, накривали зверху вербовим гіллям і залишали на деякий період у воді. Риба, зваблена приманкою (тістом), проникала у корито поміж гілля. Відтак дві людини заходили у воду, брали корито за вуха, швидко підносили його вгору і виносили на берег разом з наявною в ньому рибою [9, с. 22].

У деяких селах Бойківщини, зокрема і на Старосамбірщині, ловили рибу гуртом («гонили вир»). Поперек ріки ставало в ряд декілька чоловік зі «сакулями» і «ятірами», а два-три чоловіки з довгими жердками йшли по воді і, перевертаючи каміння, лякали рибу та гнали її на тих, що стояли поперек водної артерії [10, с. 116].

Доцільно зазначити й інше: до Другої світової війни ловити рибу на повноводних ріках було суворо заборонено. Наприклад, у 20—30-х роках ХХ ст. вся ріка Стрвяж була поділена на окремі ділянки, на яких рибальством займалися лише ті особи, які мали державний патент («концесію»). В іншому випадку порушника тогочасного законодавства очікував великий штраф і навіть тюремне ув'язнення. Охороняли водні артерії «сторожі». Скажімо, на ріці Стрвяж один з них оберігав рибні ресурси і всю прибережну територію на ділянці між селами Надиби і Городовичі, інший — між с. Городовичі та м. Хирів. За інформацією Якова Григоровича Дороша (1919 р. н.) зі с. Чаплі, кожний з них отримував за свою роботу до 60 золотих щомісяця [1, арк. 54].

Полювання на звірів теж суворо регламентувалося офіційним законодавством. Зокрема, вже у княжу добу обмежувалося самовільне полювання на бобрів, куниць, білок тощо, а з ХVІ ст., коли основні мисливські угіддя стали власністю великих землевласників, — також на багато інших диких звірів. Через це у багатьох карпатських і прикарпатських селах полювали «потайки» [13, с. 16].

У мисливстві як занятті вчені виділяють два напрями — м'ясний і хутровий, перший з яких вважається найбільш давнім, позаяк саме м'ясна їжа дозволила вижити первісній людині. Водночас для мисливства м'ясного напрямку властиві дві форми — активна і пасивна. Активне полювання передбачає пошук, переслідування, влаштування облав тощо і добування звіра за допомогою зброї, пасивна форма полювання — добування диких тварин за допомогою різних пасток, в які звірі чи птахи потрапляють самі, без сторонньої участі мисливця.

Розрізняють також колективне й індивідуальне мисливство, тобто за характером освоєння природних ресурсів. До Другої світової війни колективне полювання організовували у двох випадках: 1) задля розваги, яку влаштовували багаті землевласники для себе; 2) для знищення вовків та інших хижих звірів, які завдавали великої шкоди селянському господарству. У першому випадку охоронці лісу збирали селян на «гонку звіра». За твердженням Михайла Андрійовича Савки (1914 р. н.) зі с. Дешичі, у 20—30-х роках ХХ ст. за день такої праці кожному з них платили по одному золотому [1, арк. 62].

Заняття мисливством ґрунтується передусім на глибокій обізнаності людини з поведками диких звірів і птахів. Воно ж вимагає ґрунтовних знань про найсприятливішу для продуктивного промислу пору, особливості місцевості тощо. Сформовані протягом тисячоліть стереотипи про тваринний світ зумовили різні способи полювання — засідку, вистежування, облаву, загін, переслідування, підманювання.

До давніх способів мисливства належала засідка, яка застосовувалася як окремо, так й у поєднанні з іншими способами — облавою, вистежуванням, підманюванням. Головна суть засідки полягає в тому, що мисливець чи група мисливців, причаївшись у певному місці, очікує появу звірів. Дуже часто місце засідки визначали заздалегідь, вистеживши маршрут пересування диких тварин, зокрема, до водопою. Наприкінці ХІХ — у 30-х роках ХХ ст. так полювали українців Карпат на оленів, щоправда, поєднуючи з вабленням. Точніше, учасниками такого полювання були два мисливці одночасно: один з них «гулив» чи «кликав» (вабив) оленя, а інший — страхував напарника, перебуваючи в засідці на тому місці, куди, на їхню думку, тварина могла б утекти, якщо б упізнала першого з них під час ваблення [11, с. 686]. «Стійку» (засідку) на серни або лисиці влаштовували взимку в місячну ніч мисливці с. Губичі. За розповіддю Михайла Васильовича Кузюна (1914 р. н.), інколи доводилось «стояти (в лісі. — М. Г.) від вечора до півночі» [1, арк. 77].

Вид фауни, характер, форма і спосіб заняття, традиційний досвід, специфіка місцевості тощо визначали основні засоби, якими користувались під час полювання. Усі наявні мисливські прилади дослідники найчастіше поділяють залежно від форми заняття, тобто на знаряддя активного і пасивного мисливства.

Засоби активного полювання поділяють ще на кидальні та не кидальні. Усі кидальні засоби активного мисливства (спиши, лук і стріли тощо) почали зникати з розповсюдженням вогнепальної зброї — рушниць, зокрема і на теренах України. Перші бойові рушниці (пищаль, аркебуза, кулеврина тощо) виникли в Західній Європі у ХІІІ—ХІV ст. Спеціальні мисливські рушниці почали застосовувати у ХVІІ ст. Спершу вони були одноствольними, а в

1738 р. винайшли двостволку. До XIX ст. мисливські рушниці заряджалися з дула за допомогою шомпола, а на початку XX ст. їх витіснили рушниці з унітарним патроном.

Мисливську рушницю старожили Старосамбірщини часто означають терміном «фузія», а двостволку — словом «дубельтівка» [1, арк. 45]. Назва «фузія» («фузія») побутувала і серед лемків [12, с. 6, 8, 30, 31]. Галичани називали рушницю також «цівкою» [14, с. 65, 66].

На відміну від засобів активного полювання, ряду пасивного полювання мисливці досліджуваного краю використовували до 30-х років XX ст. включно, а окремі з них побутують і досі. Найчастіше прилади пасивного полювання поділяють на дві групи — стаціонарні і переносні. Треба також зазначити, що тривалому зберіганню таких засобів сприяло офіційне законодавство. Особливо великий вплив на розповсюдження приладів пасивного полювання мала «Устава на волюки» (1557 р.) — законодавчий акт, окремі статті якого визначали певні об'єкти, засоби і способи полювання, права власників лісових масивів й обов'язки мисливців тощо. Інакше кажучи, через обмежену можливість добувати м'ясо, хутро і шкіру диких тварин самостійно, селяни полювали нелегально, активно використовуючи різні стаціонарні пастки.

На думку дослідників, до найдавніших за походженням пасток пасивного мисливства належали ями, які могли виникнути за аналогією з природними западнями, що слугували давнім мисливським колективам для добування здобичі. Крім того, вони могли ловити дрібних звірів за допомогою різних петельок і сіток.

Згідно з етнографічними даними, у XIX — 30-х роках XX ст. у лісовій зоні України, зокрема і на території Східних Карпат, побутували різні ями-пастки («сліпі ями», «вовчі доли», «западниці», «тепліші») — на вовків, ведмедів, диких кабанів, оленів та інших парнокопитних тварин. У пастках цього типу використовувалася сила тяжіння, напрям дії якої спрямовувався безпосередньо на звіра. Потрапивши у замасковану яму, дика тварина вже не могла вибратися з неї.

Хоча сучасні інформатори Старосамбірщини вже майже нічого не пам'ятають про такі пастки, однак можемо впевнено стверджувати, що в минулому вони

широко побутували на досліджуваних теренах. Принаймні, за твердженням згаданого раніше Михайла Васильовича Кузюна, мисливці Губич та сусідніх сіл викопували на диких свиней ями завглибшки до 1,5 м і діаметром до 2 м, які маскували [1, арк. 77]. Найімовірніше, зверху її накривали спеціальною кришкою, що оберталася навколо осі, а маскували дерном, мохом, хмизом, травою, листям. Досить було кабану ступити на край кришки, як вона хилилася на бік, а звір за інерцією падав у яму. Щоб тварина не минула пастки, часто на кришку клали приманку. Подібні засоби мисливства використовували в минулому і лемки басейну ріки Сяну та його приток, зокрема, на вовків [3, с. 123].

У с. Дроздовичі на лисиць і борсуків полювали за допомогою дерев'яної «маснички» («бочівочки»). На протилежному від дна кінці у клепках просвердлювали дірочки, в які ззовні забивали пружні загострені грабові кілки так, що посередині залишався відкритий простір на зразок отвору певного діаметра. «Масничку» міцно прив'язували до дерева в тому місці, де часто проходили дикі тварини, і клали всередину приманку — мертву курку (кролика, голуба тощо). Зачувши запах здобиччини, лисиця (борсук) просувала в отвір голову, але витягнути її вже не могла, позаяк у потилицю і шию боляче впиналися кінці грабових кілків [1, арк. 64—65].

Цікавим способом полювали на борсуків деякі мисливці с. Губичі. Зокрема, вже згаданий Михайло Кузюн та його брат здобували цих звірів восени, як вони нагуляли значну кількість жиру («тлустими були»). Для цього мисливці вирушали аж у район м. Кальварія (Польща). Виявивши в тутешньому лісі всі нори цієї тварини, вони в кожному з них запихали окремих мішок, який у кількох місцях кріпили («припинали») до землі дерев'яними «гаками». Як тільки борсук опинявся на давно освоєній території, його лякали. За звичкою тварина стрімголов бігла до однієї з нир, де й опинялася в пастці — у мішку. Мисливцям лише залишалося швидко виїняти «гаки» і зав'язати мішок з упійманим борсуком. З убитих борсуків топили жир [1, арк. 76], який у народі вважався одним з найкращих лікувальних засобів. Споживали цей жир з гарячим молоком під час запалення легень, пили при наявності астми по одній чайній ложці тричі на день,

вживали для розтирань і компресів під час простуди та ревматизму тощо [4, с. 80].

У минулому мисливці часто монтували пастки, в яких напрямок дії був спрямований не на звіра, а на певні частини пристосування. Сила тяжіння у такому засобі є прихованою і вивільняє її сама тварина, «необачно» торкаючись його певного елемента, причому сила, прикладена звіром, є значно менша, ніж сила, яку він вивільняє. Вивільнена сила тяжіння приводить механізм пастки в дію, через що вона спрацьовує і придавлює, накриває чи навіть вбиває об'єкт полювання. Серед відповідних засобів найчастіше використовувалися на Старосамбірщині дерев'яні механізми на зразок капканів. Зокрема, це була «ступиця» (села Дешичі, Дроздовичі) [1, арк. 62, 65], основу якої становив дерев'яний брусок, у якому продовбували поздовжній отвір човникоподібної форми. З обох боків отвору вставляли по одному пружному прутіку з ліщини, а між ними — дві рухомі клепки із сторожками. Всі деталі пристрою кріпилися разом лише за допомогою двох шпунтів і чотирьох кілочків, які вставляли у просвердлені дірки. Наступивши на сторожки «ступиці», клепки стискалися і защемляли ногу звіра — вовка чи лисиці, зайця чи куниці тощо. Щоб звір не минув пастку, її заривали у землю і старанно маскували.

У ХХ ст. описані засоби мисливства повсюдно витіснили залізні «железка» (капкани) саморобного (ковальського) і фабричного виробництва [1, арк. 77]. Вони були різних розмірів і з різною силою пружності механізму защемлення: на вовка, оленя, козулю і менших звірів.

Дрібних звірів і гризунів ловили за допомогою саморобної пастки-скриньки різних форм — «пасті» (с. Велика Сушиця), «пастки» (с. Терло), «язика» (с. Дроздовичі), «лапки» (села Губичі, Дешичі та ін.) [1, арк. 46, 62, 65, 69, 77; 9, с. 23, 24, 26 (рис. 5.6); 16, с. 22]. Пристрій мав, як правило, одну або дві кришки, що зачинялися саме в той момент, коли представник фауни торкався «сторожа» чи «язичка» з приманкою. За повідомленням Йосипа Дмитровича Дуба (1924 р. н.) зі с. Топільниці, щоб гризуни не велися і не їли зерно, мельник промовляв спеціальну молитву [1, арк. 17].

Серед знарядь ловлі хутрових звірів і птахів досить широке застосування мали «сильки» (села Гу-

бичі, Дешичі, Терло та ін.). Залежно від конкретного призначення, виготовляли їх із шнурів і ниток відповідної товщини, кінської волосіні, а з ХХ ст. — із металевого дроту. Розставляли їх на лісових стежках, підвішували між двома деревами в тих місцях, де переходили дикі тварини, чіпляли на різній висоті за гілки дерев тощо. Інколи «сильце» прив'язували до пригнутого майже до самої землі молодого пружного дерева, попередньо закріпивши його верхівку ключкою або іншим засобом. Ступивши у петлю пристрою, звір зрушував дерево, яке, випрямляючись, і підтягало здобич уверх (села Губичі, Терло) [1, арк. 45, 77]. У середньовіччі за крадіжку звірів з чужих силець досить суворо карали. Наприклад, Грицько Маців з Головецька за те, що витяг з сильця два чужі лиси, заплатив аж 3,6 гривни штрафу [6, с. 73].

На жаль, багато з описаних методів та засобів традиційного полювання нині вже є набуток історії. Стала рідкістю або повністю знищена значна кількість промислових звірів українських Карпат і прикарпатського регіону. Ситуацію можна виправити лише завдяки бережливому ставленню до навколишнього середовища, а також створивши природні заповідники, зокрема і на теренах Старосамбірщини, в яких дикі тварини мали б можливість повноцінно розмножуватись та зберігатись.

1. Архів Інституту народознавства НАН України. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 446. — 78 арк.
2. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 97—Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Рибальство», зібрані Білянським Ярославом Ярославовичем у Старосамбірському районі Львівської області 6—16 липня 2005 р.). — 17 арк.
3. Бескид Ю. Матеріальна культура Лемківщини / Юліян Бескид. — Торонто, 1972. — 239 с.
4. Болтарович З.Є. Народне лікування українців Карпат кінця ХІХ — початку ХХ століття / З.Є. Болтарович. — К. : Наукова думка, 1980. — 118 с.
5. Глушко М. Рибальські снасті та способи їх застосування / Михайло Глушко // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. — Львів : ІН НАН України, 1999. — Вип. 2: Овруччина. 1995. — С. 19—32.
6. Гошко Ю.Г. Населення Українських Карпат ХVІ—ХVІІІ ст.: Заселення, Міграції. Побут / Ю.Г. Гошко. — К. : Наукова думка, 1976. — 205 с.

7. Жерела до історії України-Руси. — Львів, 1897. — Т. II. — 314 с.
8. Зализняк Л.Л. Население Полесья в мезолите / Л.Л. Зализняк. — К. : Наукова думка, 1991. — 159 с.
9. Кобільник В. Матеріальна культура села Жукотин, турчанського повіту / Володимир Кобільник // Літопис Бойківщини. — Самбір, 1936. — Ч. 7. — С. 15—65.
10. Матейко К.І. Рибальство / К.І. Матейко // Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження. — К. : Наукова думка, 1983. — С. 115—116.
11. Романюк В. Активна форма традиційного мисливства в Українських Карпатах у другій пол. XIX — серед. XX ст. / Володимир Романюк // Народознавчі зошити. — 2009. — № 5—6. — С. 685—693.
12. Тарнович Ю. Лови на лемківському Бескиді / Юліян Тарнович. — Львів, 1938. — 40 с.
13. Фальковскі Я. Село Волосате, ліського повіту. Начерк матеріальної культури / Ян Фальковскі // Літопис Бойківщини. — Самбір, 1935. — Ч. 5. — С. 14—28.
14. Франко І. Вівчар. / Франко І. // І. Франко. Зібрання творів : у 50 т. — К. : Наукова думка, 1979. — Т. 21: Оповідання (1898—1904). — С. 64—69.
15. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину / Франко І. // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. — К. : Наукова думка, 1982. — Т. 36: Літературно-критичні праці (1905—1906). — С. 68—99.
16. Falkowski J. Na pograniczu łemkowsko-bojkowskiem: Zarys etnograficzny / J. Falkowski, W. Pasznyi. — Lwów, 1935. — 128 s.

*Mykhaylo Hlushko*

#### ON AUXILIARY HOUSEHOLD ACTIVITIES OF STARY SAMBIR POPULATION

In the article have been considered some modes of work and technical means used at traditional auxiliary activities, as fishing and hunting, during late XIX through XX cc. along the territories of present-day Stary Sambir region, the southern parts of which belong to ethnographic Boiko land and northern areas of San riverside. The study has been based upon field ethnographic materials.

**Keywords:** ethnology, traditional fishing, hunting, methods and means of work, Boiko land, San riverside.

*Мыхайло Глушко*

#### ВСПОМОГАТЕЛЬНЫЕ ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ЗАНЯТИЯ НАСЕЛЕНИЯ СТАРОСАМБОРЩИНЫ

На базе полевых этнографических материалов рассматриваются способы и технические средства традиционных вспомогательных занятий — рыболовства и охоты. Исследование охватывает современный Старосамборский район Львовской области, южная территория которого относится к этнографической Бойковщине, а северная полоса принадлежит побережью р. Сан.

**Ключевые слова:** этнология, традиционное рыболовство, охота, способы и средства труда, Бойковщина, побережье р. Сан.